

РІШЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Спеціалізована вчена рада ДФ 35.051.144 Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» на підставі прилюдного захисту дисертації «Детінізація зайнятості як чинник забезпечення соціальної безпеки», за спеціальністю 051 «Економіка» 02 лютого 2024 року.

Поліщук Вадим Дмитрович, 25.10.1985 року народження, громадянин України, освіта повна вища. У 2008 році закінчив Київський національний університет внутрішніх справ, отримав повну вищу освіту за спеціальністю «Правознавство», здобув ступінь спеціаліста та професійну кваліфікацію юриста.

У 2019 році закінчив Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», отримав вищу освіту за спеціальністю «Кібербезпека», здобув ступінь бакалавр

З 09.2019 р. і до 08.2023 р. навчався в аспірантурі Університету банківської справи, який реорганізовано шляхом приєднання до Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів (вечірня форма навчання).

Працює у Державному бюро розслідувань.

Дисертацію виконано на кафедрі соціального забезпечення та управління персоналом Університету банківської справи, який реорганізовано шляхом приєднання до Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів.

Науковий керівник: **Кравченко Ірина Семенівна**, доктор економічних наук, професор, професор кафедри соціального забезпечення та управління персоналом Львівського національного університету імені Івана Франка.

Здобувач має 10 наукових публікації за темою дисертації, з них 0 статей у періодичних наукових виданнях інших держав, 3 статті у наукових фахових виданнях України, 0 монографій:

1. Кравченко І. С., Поліщук В. Д. (2023). Взаємозв'язок між детінізацією зайнятості та соціальною безпекою суспільства за сучасних умов. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики, том 2, 49, 398-412 (категорія А, **Web of Science**).
2. Поліщук В. Д. (2023). Соціальна безпека: сутність, складові, чинники, значення в умовах сучасних викликів. Збірник наукових праць «Теоретичні та прикладні питання економіки», 2 (45), 157-164.
3. Кравченко І. С., Поліщук В. Д. (2023). Сучасні чинники формування та шляхи зменшення тіньової зайнятості в Україні. Вісник Львівського університету. Серія економічна, 64, 55-74.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради:

1. Семів Любов Казимирівна, доктор економічних наук, професор, професор, кафедри соціального забезпечення та управління персоналом Львівського

національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, без зауважень.

2. Тимкович Оксана Ігорівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри соціального забезпечення та управління персоналом Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, надала позитивну рецензію із зауваженнями:

1. У пп. 1.1 Розділу 1, систематизуючи підходи до вивчення сутності детінізації зайнятості, автором здійснюється аналіз теоретичних підходів до поняття «детінізація зайнятості» переважно серед вітчизняних науковців, у той час як вивченню та аналізу трактувань цього терміну серед зарубіжних вчених не приділено достатньої уваги. Натомість досить детально розкривається поняття «тіньова зайнятість» та описуються заходи з детінізації в інших країнах. Аналіз підходів до вивчення поняття «детінізація зайнятості» у порівнянні з іншими країнами збагатив би дослідження.

2. У пп. 3.2 третього розділу «Стратегічні та інноваційні напрями діяльності державних органів в детінізації зайнятості» проводиться аналіз ситуації щодо тіньової зайнятості у окремих європейських країнах, а саме: Польщі, Великобританії, Швеції, Франції, Литві, Угорщині, Іспанії, Нідерландах, Німеччині, однак критеріїв виробу саме цих країн у роботі не наведено. На нашу думку, варто було б вказати у роботі, які саме аспекти та за якими саме критеріями здійснено вибір для дослідження заходів протидії тіньовій зайнятості саме зазначених країн.

3. У пп. 2.1 Розділу 2 «Чинники, які впливають на виникнення та формування тіньової зайнятості...» поряд із корупцією, фіскальною політикою, пандемією та війною варто було б зупинитись хоча б частково й на інших чинниках, які сприяють виникненню та формуванню тіньової зайнятості, як приклад, трудова міграція, технологічний розвиток, недостатня регуляція ринку праці тощо.

3. Петрова Ірина Леонідівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри маркетингу та поведінкової економіки Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» Міністерства освіти і науки України надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. У першому параграфі дисертаційного дослідження автор розрізняє поняття прихованої зайнятості і неформальної зайнятості (с.31-37), припускаючи при цьому деякі неточності. На його думку, «до сектору неформальної зайнятості відносяться дрібні незареєстровані виробництва або інші підприємства та організації, де робітники працюють на умовах само зайнятості або зайнятості у сімейному бізнесі», с. 37. З нашої точки зору, слід розрізняти зайнятість у неформальному секторі та неформальну зайнятість. При цьому неформальна зайнятість існує як у неформальному, так і у формальному секторах економіки. Вона охоплює всі види нестандартної роботи і включає всіх зайнятих, які юридично або фактично не є суб'єктами національного трудового законодавства, системи оподаткування доходів та соціального захисту. Відтак, неформальна зайнятість за змістом і кількісними параметрами збігається з прихованою.

2. Розробляючи модель взаємозв'язку процесу детінізації зайнятості та формування соціальної безпеки суспільства (с.78-79) та подаючи схему механізму детінізації зайнятості в контексті соціальної безпеки, автор розкриває прямий вплив

першого явища на друге. З нашої точки зору, є доцільним проаналізувати і зворотній зв'язок у взаємодії детінізації зайнятості та соціальної безпеки. Реальний стан соціальної безпеки, соціального захисту населення, очевидно, впливає на рішення працівників реалізувати свої трудові зусилля в тіньовій економіці для оптимізації своїх доходів. Найвищий рівень неформальної зайнятості спостерігається саме у країнах з низьким рівнем соціальної безпеки.

3. Розглядаючи структуру соціальної безпеки (с.60), варто було б конкретизувати її основні сутнісні елементи у межах кожного її рівня. Так, компонентом соціальної безпеки людини є безпека її житла, забезпеченість житлом, що також слід було врахувати і при виборі індикаторів соціальної безпеки (с. 109-110), і при визначенні механізму активації її резервів (с.135).

4. Оцінюючи вплив вторинної зайнятості на ринок праці і на стан соціальної безпеки (с.113, 120), необхідно зважати, що до цієї категорії належать також особи, які мають офіційно зареєстровану вторинну зайнятість (сумісництво), і їх коректне врахування змінило би значення отриманих показників, що детермінують тіньову зайнятість.

5. Автор пропонує використання методу огортаючих даних (Data envelopment analysis), с. 20, 80, 88, проте в дослідженні немає підтверджень доцільності та ефективності його застосування.

6. Аналізуючи резерви державного регулювання соціальної безпеки (табл. 2.10, рис. 2.6), дисертант переважно зупиняється на чинниках-стабілізаторах та дестабілізаторах соціальної безпеки, тоді як було б важливо сформулювати уявлення саме про конкретні резерви і зазначити найбільш вагомі з них, зокрема, у сфері детінізації зайнятості.

7. Схвалюючи результати наукового пошуку автора щодо інноваційних заходів з детінізації зайнятості, застосованих іноземними країнами, хотілося б більш детальної аргументації на користь запровадження, зокрема, трудових контрактів з «мінімальною кількістю годин». Було б варто пояснити, чи готове українське трудове законодавство та система соціально-трудова відносин до подібної новації.

5. Грішнова Олена Антонівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємства Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України, надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. У дисертації запропоновано авторське бачення концептуалізації сутності і процесу детінізації зайнятості за сучасних умов, на основі чого сформоване таке визначення детінізації зайнятості: «процес зменшення обсягів тіньової зайнятості шляхом впровадження системи інтегральних заходів соціально-економічного, організаційно-управлінського, нормативно-правового, інноваційно-технологічного та психологічного характеру, які спрямовані на формування стійкої протидії розвитку передумов, причин, чинників та джерел відтворення тіньового сектору на будь-якому з етапів зайнятості населення». Однак, у результаті подальших теоретичних узагальнень у відповідному параграфі дослідження так і не було сформовано чітких висновків, які саме конкретні переваги має дане автором визначення у порівнянні з уже існуючими у вітчизняній і зарубіжній літературі

дефініціями (с. 46).

2. Оригінальною є розробка моделі взаємозв'язку процесу детінізації зайнятості та формування соціальної безпеки суспільства за сучасних умов. Однак, було б доцільно навести більш детальні пояснення щодо вибору системи індикаторів соціальної безпеки, що була використана у моделі, та уточнити відібрані показники з точки зору можливості їх удосконалення для відображення більш чітких і актуальних характеристик соціальної безпеки за умов війни в Україні (с. 69).

3. Визнаючи, що ключовими чинниками, які впливають на виникнення та формування тіньової зайнятості в Україні є корупція, фіскальна та інформаційна політика, пандемія та війна, не слід ігнорувати такий актуальний і важливий за сучасних реалій чинник, як трансформація зайнятості та розвиток нестандартних форм зайнятості. Наразі, ті форми зайнятості, що виникли під впливом цифровізації економіки, ще не в повній мірі регулюються нормативно-правовими актами, тому за умов зловживання роботодавцями своїм становищем щодо використання нових форм зайнятості, особливо тих, що стосуються віддаленої праці. Це може спричинити значні негативні наслідки щодо підтримки стабільності соціальної безпеки працівників. Вважаємо, що на рівні з іншими чинниками, приділити увагу трансформації зайнятості та розвитку нестандартних форм зайнятості доцільно було б у схемі на рисунку 2.5, яка відображає шляхи протидії формуванню тіньової зайнятості у нових економічних реаліях

(с. 104).

4. У розробленому автором механізмі активізації резервів складових соціальної безпеки на державному рівні (с. 135) вказано наявність чинників-стабілізаторів та, одночасно, чинників-дестабілізаторів соціальної безпеки (матеріальних, демографічних та соціальних), які впливають на людський капітал. Однак схематично і логічно ці чинники не зв'язані з функціонуванням запропонованого механізму (у схемі відображено лише факт їх впливу на людський капітал). Тому, на нашу думку, необхідно доповнити запропонований механізм таким структурним елементом (засобом чи інструментом), який буде, наприклад, нівелювати і компенсувати дестабілізаційні втрати.

5. Кочума Інна Юріївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького Міністерства освіти і науки України, надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. На рис. 2,5 (С. 104) в дисертації автором пропонуються «шляхи протидії формуванню тіньової зайнятості у нових економічних реаліях». При цьому окремо виділяються основні зовнішні несприятливі чинники. Однак більш детального роз'яснення, на нашу думку, потребує пункт «протидія проявам впливу на зайнятість різних чинників», які, як показано в схемі, є похідними від інструментів, засобів, методів, стратегії, концепції, наукових принципів, організаційних механізмів. Однак в чому останні полягають в тексті підрозділу не роз'яснюється, тому, на нашу думку, потребують деталізації на захисті.

2. В підрозділі 2.3. автор визначає резерви державного регулювання складових соціальної безпеки. Серед них, зокрема, пропонується: підтримка домашніх

господарств, підтримання належного рівня їх доходів, протидія бідності, регулюючі заходи держави зі зниження рівня захворюваності, зменшення зарплат «в конверті», покращення функціонування пенсійної системи країни тощо (С. 123-131). Однак, варто зазначити, що рекомендації носять доволі загальний характер, заходи держави з реалізації зазначених завдань в роботі не конкретизуються.

3. На рис. 2.6. (С. 135) дисертації зображено запропонований автором механізм активізації резервів складових соціальної безпеки на державному рівні, який містить організаційно-економічні, управлінські і правові заходи з мінімізації та запобігання соціальним та соціально-економічним загрозам безпеці у державі. Однак в тексті дисертації відсутня деталізація та пояснення взаємозв'язків, що відображені в схемі, між його елементами та місце держави в функціонуванні даного механізму.

4. Автор для дослідження ефективності напрямів діяльності державних органів з детінізації зайнятості провів соціологічне опитування за допомогою електронних анкет (додатки Е-Ж). В ньому взяли участь наймані працівники, самозайняті, керівники підприємств, безробітні тощо. Однак, слід зазначити, що формулювання деяких пропозицій, дієвість яких мали оцінити респонденти, в аспекті їх ролі в детінізації зайнятості, вимагає певної попередньої теоретичної підготовки в цих питаннях, щоб зрозуміти їх зміст та адекватно визначити їх значення. Одночасно, з додатків Е, Є, Ж незрозуміло: чи містила анкета текст з відповідним поясненням?

Загальна оцінка роботи і висновок.

Дисертація Поліщука Вадима Дмитровича на тему «**Детінізація зайнятості як чинник забезпечення соціальної безпеки**» – є самостійною, цілісною та ґрунтовною науковою працею, виконаною з дотриманням вимог академічної доброчесності, що містить нові актуальні теоретико-методичні положення та практичні рекомендації щодо детінізації зайнятості шляхом впровадження ефективних державних заходів для забезпечення соціальної безпеки за сучасних умов. Викладені в науковому дослідженні висновки та наукові положення, що складають наукову новизну, виконані автором самостійно на основі власних досліджень і можуть бути використані в наукових студіях, літературі, у навчальних курсах з ринку праці та зайнятості для студентів різних спеціальностей закладів вищої освіти України.

Робота виконана на достатньо високому науково-прикладному рівні, містить науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, характеризується логічністю викладення матеріалу та охоплює широке коло питань, що дозволило автору всебічно вивчити досліджуваний об'єкт та досягнути поставленої мети. Отримані результати також розширюють і доповнюють теоретичні та методичні аспекти дослідження проблем тіньової зайнятості, її впливу на загальний стан соціальної безпеки громадян, можливості кількісного дослідження зазначених категорій, пошуку реальних механізмів протидії тінізації зайнятості в сучасних економічних реаліях тощо.

Актуальність наукового дослідження, його предмет і об'єкт, а також використаний методологічний інструментарій і отримані на основі цього обґрунтовані наукові результати, їх новизна та рівень викладення й апробації дають підстави зробити висновок, що дисертація «**Детінізація зайнятості як чинник забезпечення соціальної безпеки**» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення

дисертації» та постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, а її автор, **Поліщук Вадим Дмитрович**, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Результати відкритого голосування: «За» – 5(п'ять) членів ради,
«Проти» – 0(нуль) членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада ДФ 35.051.144 Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів, присуджує **Поліщуку Вадиму Дмитровичу** ступінь доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 35.051.144,
д.е.н., професор

Любов СЕМІВ

Підпис
ПІДТВЕРДЖУЮ
ВІСНИЙ СЕКРЕТАР
ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

